

RAZVITAK ŠTABOVA U SLAVONIJI U 1942. GODINI*

Vojne komisije osnovane na osnovu odluka V zemaljske konferencije KPJ, kao i kasnije formirani Vojni komiteti bili su organizacioni oblici kojima je na vojnom području trebalo sprovesti politiku Partije. Oni su začeci kasnije formiranih komandi i štabova, od Glavnog, odnosno kasnije Vrhovnog štaba, pa naniže.

Rukovođenje oružanom borbom odražavalo je karakteristike revolucionarnog i oslobodilačkog, a po obliku partizanskog rata. Valjalo je ovladati bitnim faktorima, tj. koncepcijom i ciljem rata, ostvariti ih decentralizirano, samostalno i inicijativno, ali uvijek sa potpunom odgovornošću i strategijskim pravcem. Valjalo je dakle do kraja i bezuslovno usvojiti strategijsku koncepciju i nepodeljenom odgovornošću i svijesti ostvariti postavljene ciljeve i zadatke. Za te zadatke trebalo je stalno osposobljavati se i razvijati, odnosno pomagati nižim štabovima direktivama, uputstvima, savjetovanjima i delegiranjem. Manji značaj imali su uzajamno obavještanje, izvještaji, veze itd. da bi se složena oružana borba što efikasnije i sve snažnije razvijala.

U početku NOR-a komanda i štab su indentični, a tokom razvitka oružane borbe štab se razvija kao poseban dio u sastavu komande, kao zbir posebnih, specijalizovanih funkcija koje su bile obavještajno-informativne, operativne, organizacijsko-mobilizacijske, nastavne i administrativno-organizacijske. Pojam štaba u širem smislu obuhvata i funkcije zbrinjavanja i obezbjeđenja svih oružanih aktivnosti kao i pravne službe.

* Iz monografije «Uslovi formiranja Prve slavonske divizije».

U monografiji su sagledana pitanja: 1. Organizacijsko-mobilizacijski razvoj oružanih snaga Slavonije; 2. Razvitak kadrova i komandi; 3. Razvitak štabova, obuke i taktike; 4. Rukovođenje i partijsko-politički rad.

U prvim mjesecima oružane borbe na čelu komande, odnosno jedinice, nalazili su se komandant i politički komesar sa najnužnijim organima potrebnim oružanoj borbi. To su, prije svega, organi za prehranu i sanitetsko zbrinjavanje. Takav oblik štaba karakterističan je i za Slavoniju u prvoj fazi oružane borbe.

Međutim, već koncem 1941. godine, formiranjem Prve proleterske brigade, Vrhovni štab u razvitku štabova ide korak naprijed. Pored komandanta i političkog komesara uvode se i njihovi zamjenici. Tim putem se ide na podjelu rada i odgovornosti unutar komande, na uža funkcionalna zaduženja. Tokom razvitka štaba zamjenik političkog komesara postaje rukovodilac partijskog rada i partijske organizacije u jedinicama, a u Slavoniji zamjenik komandanta u višim komandama evoluirao u načelnika štaba, što je specifičnost za ovu pokrajinu.

Takovi organizacioni oblici komande — odnosno štaba — uvođenjem zamjenika sa užim funkcionalnim zaduženjem, u Slavoniji se ostvaruju tek koncem avgusta 1942. Zato je prvi oblik nedovoljno razvijene komande ostao prilično dugo u Slavoniji. Ta činjenica bila je, doduše, predmet stalnih i veoma kritičnih razmatranja, traženja kadrova koji bi ove funkcije mogli uspješno ponijeti, ali je potpun prelom u praksi uslijedio tek koncem ljeta 1942. godine.

Štab Prvog slavonskog bataljona sačinjavaju komandant i politički komesar sa težišnim dužnostima karakterističnim za štabove u NOR-u u prvoj fazi partizanskog rata.¹ Procjenjujući svoju aktivnost, sam štab Prvog slavonskog bataljona ističe da politički rad, kao funkcija štaba, još nije na visini potreba, iako u suštini zadovoljava i kreće se naprijed. Taj rad se pretežno pokreće i razvija obilascima, direktivama i uputima, kao i — pokretanjem lista „Slavonski partizan” (1. 2. 1942.) Štab bataljona počinje i sa organizovanjem intenzivnije vojne obuke, ali ona još ne odražava narasle potrebe, pošto nije bilo dovoljno sposobnog kadra koji bi razvijao ovaj rad. Razvija se i administracija štaba kao funkcija rukovođenja. Čete šalju izvještaje svakih deset dana, a štab bataljona Glavnom štabu Hrvatske.² Za ovaj period značajno je uspostavljanje veza sa partizanima na Kozari, što je omogućilo da se bar u minimumu izmjenjuju iskustva i informacije.³

Takovo organizaciono stanje i sužena štabna aktivnost komande Slavonskog partizanskog bataljona traje čitava prva tri mjeseca 1942. godine. Komanda odreda, formirana u martu 1942. godine, i dalje takođe, nije razvijena, kao ni štabovi bataljona. Komanda odreda je svjesna značaja štabnih poslova za razvitak partizanskog rata, ali ih ne može razviti, kako ističe, zbog toga što nema sposobnog kadra za rad u štabu. Zbog toga mole Glavni štab Hrvatske za po-

¹ Historijski institut Slavonije (HIS)—II/9, građa-knjiga II, dokument 9.

² HIS — II/23

³ HIS — II/45

moć u ma kom vidu — kadrovima, iskustvu, uputstvima itd. da bi mogli osposobljavati kako bataljonske štabove, tako i vlastiti štab.⁴

Glavni štab Hrvatske je poslao oficira za vezu, druga Franju Ogulinca, kao i „dragocjene materijale”, kako ih ocjenjuju Slavonci. Štab odreda predlaže da Ogulinac ostane u Slavoniji kao stalni predstavnik, ali to nije odobreno.⁵

Vrijedno je zapaziti, kao način mišljenja u procjeni situacije i obrazloženja usmjerenosti oružane akcije, naredbu štaba odreda komandama bataljona sredinom marta 1942. godine, u kojoj se cijenjene i uočavaju slijedeći faktori:

a) Ukazuje se na ogroman porast snaga oslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji koji, pored angažiranja osnovnih snaga sila Osovine na istočnom frontu, vezuje velike snage neprijatelja u Jugoslaviji, što omogućuje i obavezuje na snažniju aktivnost partizanskih snaga u Slavoniji.

b) Ocjenjuju oružanu snagu neprijatelja u Slavoniji. Te snage su prilično slabe i neorganizovane, što isto tako pruža mogućnost pojačanih akcija slavonskih partizana. Vlastite — partizanske snage su dovoljno snažne u odnosu na mogućnosti neprijatelja.

c) Političko raspoloženje naroda u Slavoniji, njegova želja da se razvije u ojača oružana borba iznad svega je dobra.

d) U tim okolnostima sve snage slavonskih partizana treba da razviju oružanu aktivnost tim više što je prošla jaka zima i nestao visoki snijeg koji su ometali snažniju aktivnost jedinica.

Dakle, iz ove procjene izvučen je zaključak da treba sve istaknute mogućnosti iskoristiti i mnogo snažnije napasti neprijatelja. Tu pojačanu oružanu aktivnost treba podržati političkim radom da bi se što bolje ostvarila. Istovremeno se daju taktička uputstva o načinu izvršenja zadataka.⁶

Pored pismenih izvještaja štaba Slavenskog partizanskog odreda, Ogulinac je Glavnom štabu Hrvatske iznio svoja zapažanja i ocjene o stanju oružane borbe u Slavoniji.⁷ Isto tako je i drug Grga Jankez izvijestio CK KPH o stanju pokreta u Slavoniji.⁸ Na osnovu tih izvještaja Glavni štab Hrvatske ocjenjuje pred Vrhovnim štabom stanje partizanskih snaga i oružane borbe u Slavoniji.

Prvo, snage partizana u Slavoniji su brojno porasle. Ipak, oružani pokret zaostaje iza stvarnih mogućnosti i potreba zbog organizacijskih slabosti u rukovođenju oružanom borbom. Metod rada slavenskog partizanskog štaba ne zadovoljava — ističe Glavni štab Hrvatske. On nije na okupu, njegovi su članovi razasuti po terenu, a veze sa jedinicama su slabe. Zato štab odreda nije u stanju razviti komandu.

⁴ HIS — II/51

⁵ HIS — II/95

⁶ HIS — II/42

⁷ HIS — II/107

⁸ HIS — II/98

Drugo, partizanske jedinice su razasute i razbacane na širokom prostoru. One su nepovezane, te djeluju kao desetine i vodovi. Zbog ovih organizacionih slabosti partizanske snage „nisu u stanju dobro organizovanom neprijatelju u Slavoniji nanijeti ni jedan snažniji udarac”. To je razlog što su akcije slavonskih partizana većinom defanzivnog i sitnog karaktera. Sastoje se uglavnom u razoružavanju pojedinih teritorijalnih neprijateljskih straža i likvidaciji agenata. Posljedica svega jeste ta da nije stvorena izvjesna oslobođena teritorija.⁹

Treće, za neprijateljske oružane snage je karakteristično to što napadaju manje partizanske sastave većim snagama. Slavonski partizani ne prihvataju borbu sa tim jačim snagama osim jedne, koju je izvela jedna četa partizana, a ta je imala karakter odbrane.

Četvrto, opća politička situacija i stanje oružanih snaga u Slavoniji nude mogućnosti napada koncentrisanim snagama i obećavaju lijepe uspjehe osvajanjem veće količine oružja.¹⁰

Takova je ocjena Glavnog štaba Hrvatske. Grga Jankež, u ime CK KPH, podvlači slavonskom rukovodstvu da je štab odreda dužan da oformi odgovarajuće štabove. Uz štab odreda treba da je stalno jedna četa koja će se pod njegovim neposrednim rukovodstvom osposobljavati.¹¹

Na osnovu ovakve ocjene Glavni štab Hrvatske poduzima tri mjere: šalje instrukcije kako postupati ubuduće; šalje Grgu Jankežu za komandanta 3. operativne zone sa četiri dobrovoljca koji su svršili oficirski kurs Glavnog štaba Hrvatske; šalje Proletersku barijsku četu u maju 1942. godine.

Glavni štab Hrvatske daje rukovodstvu NOP-a u Slavoniji direktivu u kojoj zahtijeva da se prije svega ima uspostaviti čvrsta veza sa Glavnim štabom Hrvatske i 2. operativnom zonom (sjeverna Hrvatska). Sve partizanske jedinice u Slavoniji treba organizacijski povezati, a njihove akcije proširiti na hrvatske krajeve i uvući što veći broj Hrvata u oružanu borbu. Organizaciono ojačane snage dužne su dobro pripremljenim akcijama sistematski očistiti teren i od neprijateljevih teritorijalnih posada i stvoriti oslobođeni teritorij.¹² Od ne manjeg značaja za ovako organizovane snage su napadi na komunikacije, naročito na prugu Zagreb—Beograd.¹³

Poslije ovih instrukcija Glavnog štaba Hrvatske u junu i julu 1942. godine, pored odlično organizovanog saniteta, u 3. operativnoj zoni se osniva intendantura.¹⁴ Unutrašnje stanje jedinica se sređuje. Zaoštrava se pitanje obuke i taktike.¹⁵ Poduzimaju se mjere da se žetva zaštititi od pljačke okupatora.¹⁶

⁹ Ovakva ocjena tzv. malih akcija nije bila realna. I inače ocjene su nešto oštrije od stvarnog stanja.

¹⁰ HIS — II/94

¹¹ HIS — II/94

¹² Valja napomenuti da je u junu 1942. oslobođeni teritorij Slavonije obuhvatao oko 120 sela, što Glavnom štabu Hrvatske nije bilo poznato.

¹³ HIS — II/107

¹⁴ HIS — II/112

¹⁵ HIS — II/144

¹⁶ HIS — II/149

Sredinom 1942. godine poduzima se nova reorganizacija jedinica i štabova. Uvode se zamjenici komandanata i političkih komesara kao i izvjestan broj oficira po štabovima. Osnovna je orijentacija ove reorganizacije da u štabovima uđu najborbeniji, najsposobniji i najodaniji kadrovi; da se unutar štabova izvrši podjela rada i odgovornosti, da se omogućí povezivanje snaga oslobodilačke vojske u Slavoniji i brži, snažniji tempo borbenih akcija. Ova analiza situacije i odluke donijete su na vojno-političkom savetovanju koje je održano 11. i 12. avgusta 1942. godine.¹⁷

Tada je konstatirano da je u periodu od januara do avgusta 1943. jedan od osnovnih nedostataka oružane borbe u Slavoniji taj što nije bilo dovoljno vojnički osposobljenog kadra, pa se zato nisu mogli formirati potpuni štabovi. Razvitak jedinica išao je brže od razvitka štabova, njih se tek djelimično uspijevalo razvijati. Posebno je istaknuto da nije dovoljna pažnja posvećena razvitku štabova bataljona. Zato viši štab — štab odreda, odnosno zone, nije mogao da pravilno rukovodi oružanom borbom. Nedovoljna štabna organizovanost nižih komandi nije dozvoljavala da se rad viših štabova iskoristi na najbolji način.

Na pomenutom savjetovanju je čvrsto odlučeno da se krene na formiranje potpunih štabova od najboljih kadrova u Slavoniji. Štabna zaduženja i odgovornost za njih uvjetovaće, kako se isticalo, mnogo brži razvoj oružane borbe, stvaranje novih jedinica. Tada je ocenjeno da su se uz sve ove dotadanje nedostatke kadrovi u procesu borbe ipak razvijali, te je bila mogućna reorganizacija komandi, odnosno razvitak štabova.¹⁸

Komanda 3. operativne zone je na osnovu pomenute odluke popunjena zamjenicima komandanta i političkog komesara i oficirima za informativne, obavještajne i operativne poslove. U sva tri Slavonska odreda i u većini njihovih bataljona izvršena je ista takva popuna, tj. postavljeni su zamjenici komandanata, politkomesara i štabni oficiri. Iako za te poslove još nedovoljno iskusni, mladi ljudi su ipak smiono uzdignuti. Ocijenjeno je da će razvitak pokazati da li će i koliko moći svaki od njih odgovoriti svojim dužnostima. Neke će od njih, prema razvitku i rezultatima zamjenjivati i upućivati na dužnosti koje im bolje odgovaraju i za koje su osposobljeni, ali bitno je da se počnu štabne službe razvijati, postavljanjem organizacije i mladih kadrova na dužnosti.

SLUŽBE U ŠTABOVIMA

Prvo, operativni oficiri zaduženi su da pomažu komandantu u planiranju borbenih akcija, da izrađuju planove za borbena dejstva i odgovarajuće zapovijesti; vodili su operacijski dnevnik sa podacima o

¹⁷ HIS — II/176 od 12. 8. 1942.

¹⁸ HIS — II/196.

dogadajima i borbama; isto tako su vodili evidenciju o brojnom stanju i naoružanju boraca i jedinica, nacionalnom i socijalnom sastavu jedinica itd. Po uputstvu Glavnog štaba Hrvatske, pojam operativne situacije obuhvatao je opću vojnu situaciju, stanje vlastitih jedinica, moral i disciplinu i rad štabova. Operativna služba je izučavala i procjenjivala pokrete neprijatelja, obrađivala stečena iskustva i pripremala kritička razmatranja. Iz svih ovih razmatranja valjalo je predvidjeti dalje borbene akcije, potrebne snage za njih, a da se pri tome uvijek sagledavao njihov vojno-politički značaj.¹⁹

Drugo, obavještajni oficir, kao štabna funkcija, starao se da se u redove partizana ili u partizansku pozadinu ne uvuku petokolonaši, provokatori, špijuni itd. Oficir zadužen za te poslove održava najtješnju vezu sa ostalim članovima štaba, posebno sa političkim komesarom kako bi se blagovremeno poduzele mjere protiv namjera i uticaja neprijatelja. Sve do aprila 1942. ova služba nije postojala u slavonskim partizanskim jedinicama, ali već tada su određeni posebni oficiri za te poslove. Dužnost obavještajnih i informativnih oficira do tada nije bila razgraničena. Poslije savjetovanja u avgustu 1942. valjalo je razgraničenim obavještajnim i informativnim službama, svakoj posebice, posvetiti veću pažnju.²⁰

Treće, informativni oficir štaba je izučavao snage neprijatelja, njegove garnizone i pratio njegove namjere i pokrete. Do tačnih podataka o neprijatelju je dolazio preko povjerljivih ljudi iz samih neprijateljskih redova. On je bio dužan da uočava namjere i taktiku neprijatelja, da identificira njegove snage sa kojima misli te namjere ostvariti itd. Sve do septembra 1942. u Slavoniji ova služba nije bila sistematski organizirana, te se od tada pristupa njenoj cjelovitoj organizaciji.²¹

Mjesec i po dana poslije izvršene reorganizacije, tj. početkom oktobra 1942. mogli su se sagledati postignuti rezultati. Tada se konstatiralo da su samom popunom štabova — postavljanjem štabnih službi — stvoreni normalni uslovi za rad komandi. Gotovo dva mjeseca rada dala su priliku da se zapazi kako neki drugovi na štabnim dužnostima nemaju dovoljno iskustva, a nekim politička svijest o značaju dužnosti koju obavljaju nije se dovoljno razvila. Ipak, velika većina štabnih oficira ima volje za rad, iako nisu dovoljno elastični u izvršavanju zadataka, ali u cjelini imaju uvjeta za razvoj.²² Da bi se ovi kadrovi što bolje osposobili ide se na — instruktorsku funkciju — uvođenje oficira za vezu 3. operativne zone, koji će obilaziti niže štabove i davati uputstva i obrazloženja za rad štabnih službi, vršiti kontrolu i pružati pomoć.

Značajno je uočiti da se poslije ove analize — početkom novembra 1942. — rad štabova počinje još intenzivnije pratiti i ocjenjivati na osnovu rezultata krupnih i složenih akcija. One su bile kri-

¹⁹ HIS — III/165

²⁰ HIS — II/181, 184

²¹ HIS — II/168 i III/1

²² HIS — III/61, 62

terij sposobnosti štabova, odnosno uslov da se štabne službe razvijaju. Širi se sve više lepeza pitanja na osnovu kojih se ocjenjuje njihova sposobnost u organizovanju borbenih dejstava i sposobnost u rukovođenju jedinicama u borbi. U centru pažnje je sve više ocjena sposobnosti kadrova i štabova. Broj žrtava sa kojima je borba dobijena, odraz toga na moral partizana, mjerila su koja se sve snažnije probijaju u ocjeni sposobnosti štabova. Sve je značajnije istican značaj komandnog mesta i osmatračnice u borbi. Sagledava se naime, da li su štabovi u stanju imati pregled nad neprijateljskim i vlastitim borbenim rasporedom, tj. da li se ima jasna slika o dinamici borbe. Taj kriterij je ubrzo pokazao da su štabovi bataljona isuviše udaljeni od svojih četa, da ne znaju odabrati svoje komandno mjesto u borbi itd.

S druge strane, zapaženo je da viši štabovi nisu dovoljno i efikasno povezani sa štabovima bataljona, da veza nije bila dovoljno čvrsta ni blagovremena. Zato komande i štabovi nisu bili u stanju da reagiraju na promjene u dinamici, da utiču manevrom na tok borbe, da pruže blagovremenu pomoć. Opće je zapažanje o pojavama neutvrđenih granica pojedinih taktičkih jedinica i nedovoljno, naredbom, regulisano sadejstvo.

Zaoštrjena pitanja sposobnosti i odgovornosti pojedinih štabnih oficira odrazila su se na ocjenu međusobnih odnosa u štabu. Lična sposobnost i odgovornost na dužnosti, na osnovu jedinstva ali i podjele dužnosti, odgovornosti i kvaliteta rada, uvjetovali su bolje međusobne drugarske odnose.²³

MJERE ZA ORGANIZIRANOST BORBENIH DEJSTAVA

Veoma su instruktivne zapovijesti Prve slavonske brigade (osnovana je 10. novembra 1942.) kao primjer načina mišljenja o tome šta treba u borbi da se sagleda i postigne. Ta analiza pokazuje u kojoj se mjeri štab kao organizator borbe razvio i djelovao.²⁴ Naime, zapovijesti Prve slavonske brigade pokazuju kvalitetnu razliku u radu štabova u organizaciji borbe, gledano kroz zapovijesti od leta do septembra 1942. u zajedničkim akcijama moslavačkih i slavonskih partizana u Moslavini. Ove zapovijesti Prve slavonske brigade pokazuju koliko se štab razvio.²⁵

Zapovijesti Prve slavonske brigade dijele, stavljaju u centar pažnje, tri faze borbe, a u njima se sagledava i organizira ono što je presudno za uspjeh poduzete akcije.

Prva faza — priprema i pokret obuhvata: 1) vojničke, političke i materijalne pripreme; 2) pokret do mjesta koncentracije i od nje, te prolaz kroz mjesto do trenutka vatrenog dodira sa neprijateljem.

Druga faza obuhvata samu borbu — napad. U ovom dijelu zapovijesti se utanačuje: 1) vrijeme i znaci početka borbe, borbeni

²³ HIS — III/70 i 73.

²⁴ HIS — III/143, 170, 188, 213. itd.

²⁵ HIS — III/18 i 61.

i znaci raspoznavanja, te veza, 2) sama borba — napad i zadaci bataljona i drugih snaga koje sadejstvujuju, 3) likvidacija uporišta i uništenje tačaka otpora, 4) sanitetsko zbrinjavanje i evakuacija ranjenih, 5) postupak sa zarobljenicima i civilnim stanovništvom.

Treća faza — povlačenje, obuhvata znake za povlačenje i pravce povlačenja kako bi ono bilo potpuno organizovano, završna faza napada.

Ove kvalitetne promjene zapaža i neprijatelj. Tako početkom decembra 1942. ističe da je kod „pobunjenika komandovanje objedinjeno i veoma dobro”. Osobito zapaža da napadi partizanskih snaga na naseljena mjesta dobro uspjevaju.²⁶

To je vrijeme kada se postepeno uvodi dužnost načelnika štaba koji će, uz pomoć operativnog oficira, pribavljati potrebne podatke za akciju i pripremiti ih za odluku. Pored toga, njegov je osnovni zadatak da se stara i za vezu.

ORGANIZACIONO UČVRŠĆENJE VEZE I SADEJSTVA

Koncem 1942. godine, uprkos značajnom napretku, Glavni štab Hrvatske još nije zadovoljan stanjem veze sa Slavonijom. Ocjenjuje, u svome izvještaju Vrhovnom štabu, „da su te veze dosta slabe... zbog udaljenosti i teškoća prolaza kroz neprijateljsku teritoriju”. Naređuje da se u 3. operativnoj zoni postave oficiri-kuriri, ranga komandira voda ili čete, koji će biti sposobni i spremni da ovakve zadatke izvrše, a posebno koji će dati garanciju da izvještaj neće pasti u ruke neprijatelja. Sredinom decembra (17. XII 1942.) u štabu 3. operativne zone je postavljen oficir za vezu, organizator veza sa pretpostavljenim rukovodstvom, potčinjenim štabovima i susjedima.

Sa Glavnim štabom Hrvatske uspostavljaju se veze sa nekoliko kanala: preko slavonske oslobođene teritorije; Slavonske Posavine i Save za Baniju; preko Moslavine i Posavine, pa preko Save kod Siska i dalje za Glavni štab Hrvatske; konačno, i kanal preko Zagreba za Glavni štab Hrvatske. Veza se obezbjeđuje sa tri voda za vezu (sa 10 do 12 kurira) na svakom od ovih kanala. Svi su kuriri odlično naoružani. Pored pištolja i bombi svaki vod je naoružan puškama i puškomitraljezom.

Kadrovski sastav ovih vodova za vezu je odličan. To su hrabri, odani i pouzdani partizani na čelu sa sposobnim komandirima i političkim delegatom. Povezani su sa partijskom organizacijom na terenu koja im obezbjeđuje povjerljive i sposobne vodiče, a vodiči kao i partizani polažu svečanu izjavu. Organizuju se relejne stanice u kojima je obezbjeđen smještaj i ishrana, a po potrebi i prevozna sredstva.

Sa susjedima je isto tako valjalo uspostaviti sigurne i čvrste veze.

Sa partizanima u Srijemu (3. odred 3. operativne zone) sve do oktobra 1942. veze su bile veoma neredovite. One nisu dozvoljavale

²⁶ HIS — III/155

da se do kraja ostvari naređenje Vrhovnog štaba NOV i POJ da Srijem potpadne pod komandu 3. operativne zone. Poslata su najprije dva kurira koja se nisu uspjela vratiti. U Srijem se najpre uspjela probiti grupa koju je u Srijem preko Slavonije uputio Vrhovni štab na čelu sa Nikolom Grulovićem. Neko vrijeme iza ovoga uspio se probiti u Slavoniju zamjenik političkog komesara Fruškogorskog odreda koji je podnio izvještaj o oružanoj borbi u Srijemu u toku 1942. godine. Koncem godine uspostavlja se stalna veza sa Srijemom po jednom kanalu preko Vinkovačke depresije, u okolini Vukovara. Preko ovoga kanala poslate su koncem godine, (29. XII 1942.) veoma opsežne instrukcije za rukovodstvo NOP u Srijemu.

Sa sjevernom Hrvatskom (2. operativnom zonom) veza je bila veoma značajna. Uspostavljena je po dva kanala — preko Bilo gore i preko Moslavine — te obje u pravcu Kalnika. Veza je bila značajna u svakom pogledu zbog sadejstva a osobito zbog zbrinjavanja ranjenika i boraca iz ovoga dela Hrvatske u slavonskim bolnicama. Ona je bila značajnija i zbog toga što je dio slavonskih jedinica krenuo na zadatke u pravcu Kalnika. Pored svega što je učinjeno ipak do konca godine veze nisu bile adekvatne potrebama.

Sa Kozarom, sa Drugim krajiškim odredom i kasnije Petom kozaračkom brigadom, veza je bila uzajamno korisna. Tim kanalom rukovodstvo pokreta u Slavoniji nastojalo je uspostaviti vezu sa Glavnim štabom Hrvatske. Izmjenjivali su se informativni izvještaji o stanju neprijatelja, međusobne informacije radi objedinjavanja iskustva i dogovarane zajedničke akcije, ali koje se nisu mogle realizovati.²⁷

Sa Banijom (1. operativnom zonom) veza je bila izuzetno dragocjena jer je preko nje išla veza sa Glavnim štabom Hrvatske. Odande je došla Proleterska banijska četa, kao što je zajedno sa snagama Banije izveden niz napada na području Moslavine u letu 1942. godne.

Razvitak oružane borbe u Jugoslaviji, odnosno u Slavoniji imao je odjeka u jugozapadnoj Mađarskoj. Pojedine i izolovane partijske organizacije mađarskih komunista nastojale su uspostaviti vezu sa Slavonijom. Sa tim grupama komunista koncem 1942. godine pokušalo se preko Bilo gore uspostaviti čvrsta veza, u čemu se u toku 1942. godine u cjelosti nije uspjelo, ali je ovo nastojanje uspjelo u toku 1943. godine.

DALJI RAZVITAK — USLOV FORMIRANJA DIVIZIJE

Na osnovu odluke Vrhovnog štaba, komande područja su u decembru 1942. preduzele sve pozadinske dužnosti koje su do tada imali štabovi odreda i bataljona, tj. intendanturu, radionice, bolnice itd. Odredi postaju operativne jedinice sa kursom da odredski bataljoni postanu udarni.²⁸

²⁷ HIS — III/77, 80, 91, 100

²⁸ HIS III/166

U Prvoj slavonskoj brigadi zapaža se, u odnosu na rad štaba vi-
dan napredak, ali i izvesni nedostaci. U cjelini gledano štab ne drži u
toku borbe njenu dinamiku u rukama, iako je sposoban napraviti
plan i predvidjeti tok borbe. Ali, uprkos svemu „može se slobod-
no konstatirati da je brigada prva vojnička organizacija sposobna
za operacije i da uživa veliki ugled i povjerenje kod naroda”.²⁹

Koncem 1942. godine ponovo je, radi boljeg rukovođenja
odnosno sagledavanja uslova za formiranje divizije, analiziran rad
štabova. Kritika je prilično oštra, znak da se mora i može više po-
stići u razvitku štabova, u borbi za veću organizovanost i na njoj
zasnovana odgovornost, a protiv „izvjesnih zapaženih primjera bi-
rokratizma”. Ta analiza, uprkos svim nedostacima sa područja, raz-
vitka štaba ipak je ukazivala da je moguće od kalničkih, mosla-
vačkih i slavonskih rukovodećih kadrova formirati još dvije briga-
de i Prvu slavonsku diviziju sa tri brigade.³⁰

General pukovnik
Jefto SASIĆ

²⁹ HIS — III/186

³⁰ HIS — III/185